

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:

десетог, двадесетог и последњег дана
свакога месеца на табаку и по.

ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА:

на годину 4 фр., на по год. 2 фр., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају

НАШЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

(Свршетак.)

Краљевић Марко је управо јунак народни. Млого којешта, што се о њему казује, захвата чак давну прошлост, а и у његовом дворењу Турака огледа се доцнија судба српскога народа. Тако се много којечега, што се у старо доба догодило, приповеда као да се сада збило. Марко је суров, ал' и племенита срца као какав Херкуо, Рустен или Самсон. Сто и шестдесет година јаше свога Шарца, па га поји вином, и то не чим се вино пије, већ леђеном од дванаест ока. Марко је побратим вилин, она му по каткад и помаже, ал' за то опет више пута зло пролази. Тако Марко језди са својим побратимом Милошем преко планине, па иште, да му пева, да га разговара, јер га је тешки санак обхрвао. Узалуд говори Милош, да му је вила запретила певати, кад Марко не ће да попусти. Милош поче певати, а Марко задрема. Марко спава, Милош попева. Зачула га вила, па поче Милошу да отпева. Милош пева, вила му отпева, ал' је лепше грло у Милоша, него што је у виле. Расрди се вила, те устрели Милоша и у грло и у срце живо. На јаук милошев Марко се трже из санка, па потера вилу. Вила прне небу под облаке, ал' се Марко потеже буздованом, пустимице добро нештедице, те је обори на земљу и натера, да загаси ране на Милошу. Одмах прва песма о Марку казује, како му се отац, стричеви и кум Урош отимљу о царску круну, па га зову да им каже на коме је царство, „јер се Марко не боји никога, разма једног Бога истинога.“ Мати га при поласку опомиње:

Немој, сине, говорити криво
Ни по бабу, ни по стричевима,

Већ по правди Бога истинога;
Немој, сине, изгубити душе;
Боље ти је изгубити главу,
Него своју огр'јешити душу.“

Марко казује по правди, на коме је царство. Отац га куне, да му душа не испадне, док турскога цара не уздвори, а Урош га благосиља:

„Куме Марко, Бог ти помогао!
Твоје лице свјетло на дивану!
Твоја сабља сјекла на мејдану!
Нада те се не нашло јунака!
Име ти се свуда спомињало,
Док је сунца и док је мјесеца!“
Што су рекли, тако му се стекло.

Лепа Росанда, сестра Леке капетана, не ће да пође ни за Марка, ни за другове му Милана и Рељу крилатога, него им се још у очи руга. Марко се разљути, те јој одсече десну руку и даде је у леву. Марко води са собом арапскога краља кћер, која га је из тамнице ослободила, ал' кад га стаде грлити црним рукама, па кад виде да је „сна црна, а бијели зуби“, не може а да је не смакне. После тога Марко проси девојку у Шишмана краља бугарскога. Дужде од Млетака, који је Марку у сватовима кум, заљуби се у своју куму, па обрије и браду на њезину жељу кад му рече, да не може љубити брадата јунака. Млада добегне с дуждевом брадом до маркова чадора. Марко се љути, што му дође под чадор пре него што се „ришћански закон свршио“, ал' кад сазна шта је, откиде дужду главу. Цареву кћер у Стамболу иште на силу црни Арапин. Девојка удари пером у лице, отвори од образа крви и напише Марку писмо да је не да црном Арапину. Марко долази и убије на мегдану љутог Арапина. Марко двори Турке, ал' кад га султан на одговор зове, што ово ил' оно чини, одмах изврће ћурак наопако, самур-калпак намиче на очи, буздован привлачи уза се, а бритку сабљу на крило намиче, па тако седа цару до десна колена. Цар се једнако одмиче, а Марко се примиче, док га до дувара не дотера. Онда се цар маша руком у џепове, извади стотину дуката, па му их даје да се напије вина. Величанствено је лепа песма о смрти његовој. Марко иде планином, а Шарац му стаде посртати и сузе ронити. Марку је то замука, те му почне говорити:

Давор', Шаро, давор' добро моје!
Ево има сто и шесет љета

Како сам се с тобом састануо,
 Још ми нигда посрнуо ниси,
 А данас ми поче посртати,
 Посртати и сузе ронити:
 Нека Бог зна, добра бити не ће,
 Хоће једном бити према глави,
 Јали мојој, јали према твојој.

Вила му с планине виче, да Шарац посрђе, што се мора растати са својим господаром. Марко проговара вили, да се не мисли са Шарцем растати, док је њему на рамену главе. А вила њему:

Побратиме, Краљевићу Марко!
 Тебе нико Шарца отет' не ће,
 Нит' ти можеш умријети, Марко,
 Од јунака ни од оштре сабље,
 Од топуза ни од бојна копља,
 Ти с' не бојиш на земљи јунака:
 Већ ћеш, болан, умријети, Марко,
 Ја од Бога од старог крвника.
 Ако л' ми се вјеровати не ћеш,
 Када будеш вису на планину,
 Погледаћеш с десна на лијево,
 Опaziћеш двије танке јеле,
 Сву су гору врхом надвисиле,
 Зеленијем листом зачиниле,
 Међу њима бунар вода има,
 Онде хоћеш Шарца окренути,
 С коња сјаши, за јелу га свежи,
 Наднеси се над бунар над воду,
 Те ћеш своје огледати лице,
 Па ћеш виђет', кад ћеш умријети.

Марко учини као што му вила рече, па онда стаде сузе пролевати и говорити:

Лажив св'јете, мој лијепи цв'јете!
 Л'јеп ти бјеше, ја за мало ходах!
 Та за мало, три стотин' година!
 Земан дође, да св'јетом променим.

Па поведи сабљу од појаса и одсече главу Шарцу, да му Шарац Турцима не допадне, бритку сабљу преби на четверо, бојно копље сломи на седмеро, а перни буздован баци у сиње дебело море говорећи:

Кад мој топуз из мора изиш'о,
Онда 'ваки ђетић постануо!

После тога трже дивит од појаса, напише књигу и у њојзи рече да је мртав Марко, а да од три ђемера блага, што су уз њега, један оставља ономе, који ће му тело укопати, други да се цркве красе, а трећи кљасту и слепу, нек слепи по свету ходе, нек певају и спомињу Марка. Кад је тако књигу накитио, врже је на јелову грану, од куда је с пута на погледу, простре доламу под јелом по трави, прекрсти се, седе на доламу, „доле леже, горе не устаде.“ По другом неком казивању Марко је отишао у пећину, кад се пушка пронашла, па је тамо обесио сабљу и заспао, а одмах ће се пробудити и појавити, чим му спадне сабља са клина и чим попасе Шарац маховину око пећине. Овде видимо, да је на Марка пренесена ариска гатка о зими, која се у пећину скрива, или она друга гатка о богу пролећа, који је у доњи свет отишао, па сад од повратка њиховога народ очекује боље дане. То је тако исто, као што је много штошта од Водана пренесено на Карла великог и на Фридриха риђобраду, или као што се по другим местима Словени надају краљу Сватоплуку, па му с тога у Моравској и свечане проводе чине.

Веома је тешко по кратким изводима познати српске јуначке песме, кад се оне баш тиме одликују, што се у њима све опширно а јасно, потанко а пријатно казује, што се у њима радња развија непрекидно а постепено, и тако нам живо изводе на очи природу, људе и обичаје. Ал' да споменемо још некоје од красивих песама. Така је: Болани Дојчин, који иште крпу платна, да га утегну од бедара до витих ребара, да му се кости мимо кости не размину, па тако брани част сестре своје; мегдан Вука са Зуканом, који се изљубе пре него што ће се почети борити за лепојке, које гледају како ће мегдан делити; свежа, слободна песма о удадби Хајкуне девојке, па она друга пуна дубоког осећаја о находу Симеуну, који је матери својој, не познавајући је, обљубио лице, па га за то игуман баца у тамницу, а кључеве од ње у тихо Дунаво, говорећи: да се Симеун тек онда греха опрости, кад изађу кључеви из Дунава. После девет година нађу рибари кључеве у риби и однесу их старцу игуману. Старац отвара тамницу, а кад тамо а у њојзи сунце огријало, Симо седи за златним столом, у рукама држи јеванђеље. Дирљива је песма о зидању Скадра, који се не може дотле саградити, док се у темељ не узиде млада жена, ал' јој остављају прозор на дојкама, па тако доји сина за годину дана.

Како се дивно и весело почињу косовске песме а о младости

кнеза Лазара, како ли се сетно, невесело свршују, казујући тугу косовске девојке, која тражи по разбојишту драгог свога! Лазо, веран слуга цара Стевана, служи му вино, ал' му чашу преслужује. По томе дознаје цар Стеван да је Лазо заљубљен, па испроси за њ Милицу, мезимицу Југ-Богдана. Лазар седне после на престо с Милицом и влада сретно и побожно, док султан Мурат не потражи од њега златних кључева од свију градова и харача од седам година. Кнез Лазар позива све Србе на бој на Косово, а ко не дође, нек му од руке ништа не роди: ни у пољу белица шеница, ни у брду винова дозица. Кад ал' полети соко тица сива од Јерусалима, а то био громовник Илија, те доноси књигу од богородице, па је спушта цару на колено. Сама књига цару беседила:

Царе Лазо, честито колено!
 Ко ме ћеш се приволети царству?
 Или волиш царству небескоме,
 Или волиш царству земаљскоме?
 Ако волиш царству земаљскоме,
 Седлај коње, притежи колане,
 Витезови сабље припасујте,
 Па у Турке јуриш учините,
 Сва ће турска изгинути војска;
 Ако л' волиш царству небескоме,
 А ти сакрој на Косову цркву,
 Не води јој темељ од мермера,
 Већ од чисте свиле и скерлета,
 Па причести и нареди војску;
 Сва ће твоја изгинути војска,
 Ти ћеш, кнеже, щњоме погинути.

Цар премишља, да царство земаљско за мало траје, а небеско увек и до века, па бира ово последње. Ту се показује право хришћанско мишљење, да се ваља одрицати земаљске среће, а да се постигне вечна. Кнез Лазар, полазећи на Косово, допушта Милицу, да задржи једног од својих девет браћа, девет Југовића, ал' узалуд склапа она своје руке око врата сваком брату своме, ни један не ће да остане, када ваља крвцу пролевати за крст часни и за веру умрети. Кад је сутра јутро освануло, долетеше два врана гаврана од Косова поља широкога, па доше на белу кулу кнеза Лазара, па казују Милицу: да су се обе војске удариле, обадва цара погинула, од Турака нешто и остало, а од Срба и што је остало све је рањено и искрвављено. Истом они бесеђаху ал' ето ти слуге Милутина:

Скин' ме, госпо, са коња витеза,
Умиј мене студеном водицом,
И залиј ме црвенијем вином;
Тешке су ме ране освојиле.

Кад га скиде Милица и умије студеном водицом и залије црвеним вином, одмах оде питати за кнеза, оца и браћу, а он јој све редом приповеда шта је било на пољу Косову и како се битка трагично свршила. Ал' ми ћемо овде да пођемо са песником самим на бојиште, а тај је свршетак тако диван, тако те јако дира, да му нема пара у свемколиком епском песништву: у њему је све тако јасно и бистро као у Омира, а све тече из дубљине душе и срца као у германским или индијским спевима. Ево тога дивног завршетка од косовских песама:

Уранила Косовка девојка,
Уранила рано у недељу,
У недељу прије јарка сунца,
Засукала бијеле рукаве,
Засукала до бели лаката,
На плећима носи леба бела,
У рукама два кондира златна,
У једноме лађане водице,
У другоме руменог вина;
Она иде на Косово равно,
Па се шеће по разбоју млада,
По разбоју честитог кнеза,
Те преврће по крви јунаке;
Ког јунака у животу нађе,
Умива га лађаном водицом,
Причешћује вином црвенијем
И залаже лебом бијелијем.
Намера је намерила била
На јунака Орловића Павла,
На кнежева млада барјактара,
И њега је нашла у животу,
Десна му је рука осечена
И лијева нога до колена,
Вита су му ребра изломљена,
Виде му се цигерице беле;
Измиче га из те млоге крвце,
Умива га лађаном водицом,
Причешћује вином црвенијем
И залаже лебом бијелијем:

Кад јунаку срце заиграло,
Проговара Орловићу Павле:
„Сестро драга, Косовко девојко!
„Која ти је голема невоља,
„Те преврћеш по крви јунаке?
„Кога тражиш по разбоју млада?
„Или брата, или братучеда?
„Ал' по греху стара родитеља?“
Проговара Косовка девојка:
„Драги брато, делијо незнана!
„Ја од рода никога не тражим:
„Нити брата, нити братучеда,
„Ни по греху стара родитеља;
„Мож' ли знати, делијо незнана,
„Кад кнез Лаза причешћива војску
„Код прекрасне Самодрезе цркве
„Три недеље тридест калуђера?
„Сва се Српска причестила војска,
„Најпослије три војводе бојне:
„Једно јесте Милошу војвода,
„А друго је Косанчић Иване,
„А треће је Топлица Милане;
„Ја се онде деси на вратима,
„Кад се шета војвода Милошу,
„Красан јунак на овоме свету,
„Сабља му се по калдрми вуче,
„Свилен калпак, оковано перје,
„На јунаку коласта аздија,
„Око врата свилена марама,

„Обазре се и погледа на ме,
 „С' себе скиде коласту аздију,
 „С' себе скиде, на је мени даде:
 „На, девојко, коласту аздију,
 „По чему ћеш мене споменути,
 „По аздији по имену моме:
 „Ево т' идем погинути, душо,
 „У табору честитога кнеза;
 „Моли Бога, драга душо моја,
 „Да ти с' здраво из табора вратим,
 „А и тебе добра срећа нађе,
 „Узећу те за Милана мога,
 „За Милана Богом побратима,
 „Кој' је мене Богом побратио,
 „Вишњим Богом и светим Јованом;
 „Ја ћу теби кум венчани бити.“
 „За њим иде Косанчић Иване,
 „Красан јунак на овоме свету,
 „Сабља му се по калдрми вуче,
 „Свилен калпак, оковано перје,
 „На јунаку коласта аздија,
 „Око врата свилена марама,
 „На руци му бурма позлаћена,
 „Обазре се и погледа на ме,
 „С руке скиде бурму позлаћену,
 „С руке скиде, на је мени даде:
 „На, девојко, бурму позлаћену,
 „По чему ћеш мене споменути,
 „А по бурми по имену моме:
 „Ево т' идем погинути, душо,
 „У табору честитога кнеза;
 „Моли Бога, моја душо драга,
 „Да ти с' здраво из табора вратим,
 „А и тебе добра срећа нађе,
 „Узећу те за Милана мога,
 „За Милана Богом побратима,
 „Кој' је мене Богом побратио,
 „Вишњим Богом и светим Јованом;
 „Ја ћу теби ручни девер бити.“

„За њим иде Топлица Милане,
 „Красан јунак на овоме свету,
 „Сабља му се по калдрми вуче,
 „Свилен калпак, оковано перје,
 „На јунаку коласта аздија,
 „Око врата свилена марама,
 „На руци му копрена од злата,
 „Обазре се и погледа на ме,
 „С руке скиде копрену од злата,
 „С руке скиде, на је мени даде:
 „На, девојко, копрену од злата,
 „По чему ћеш мене споменути,
 „По копрени по имену моме:
 „Ево т' идем погинути, душо,
 „У табору честитога кнеза;
 „Моли Бога, моја душо драга,
 „Да ти с' здраво из табора вратим,
 „Тебе, душо, добра срећа нађе,
 „Узећу те за верну љубовцу.“
 „И одоше три војводе бојне.
 „Њи ја данас по разбоју тражим.“
 Ал' беседи Орловићу Павле:
 „Сестро драга, Косовко девојко!
 „Видиш, душо, она копља бојна
 „Понајвиша а и понајгушћа,
 „Онде ј' пала крвца од јунака
 „Та доброне коњу до стремена,
 „До стремена и до узенђије,
 „А јунаку до свилена паса,
 „Онде су ти сва три погинула,
 „Већ ти иди двору бијеломе,
 „Не крвави скута и рукава.“
 Кад девојка саслушала речи,
 Проли сузе низ бијело лице,
 Она оде свом бијелу двору
 Кукајући и: бијела грла:
 „Јао јадна! уде ти сам среће!
 „Да се, јадна, за зелен бор ватим,
 „И он би се зелен осушио.“

МОЈ АЛБУМ.

(Продужење.)

Тај незнатни догађај учини, те постадох са свим друга девојка: сазрела сам за један тренутак. Стадох премишљати, ни сама не знам о чему, после ме опет нападе нека сета, па тако мало по мало поче ми и сам живот на досади бити. Мати ме је цсовала, кад би јутром нашла, да су ми узглавнице мокре од суза, које сам ноћу пролевала, или ако је опазила, да су ми очи црвене или упале. Ништа ме неје забављало, ни чему се несам радовала, па ни нова хаљина ни накити не могоше развеселити мог растуженог срца. А шта је учинило, да сам се тако јако променила? Болело ме је, што сам од себе отуђила срце, које је, као што мишљах, за мене куцало.

Гласовир ми је био сва утеха и радост. Кад сам свирала, што ми се миљило, сваки је гласак продирао у душу и тамо оне жице дирнуо, од којих ми је срце дрктало, трепетало.

Увредила сам дакле Милана? . . . По свој прилици! Та тако би морала и сама мислити, да сам на његовом месту.

Много сам пута помишљала: ох, кад би Милан још једном овуд прошао . . . Познала би му ход и после толиких година . . . Сад је већ сигурно велик нарастао, сад се већ сигурно и не дружи више са оним зрикавим . . . па мора да је и лец, угледан!

Волела сам Милана, као што волимо наду, која нам се не може испунити, као жељу, коју не можемо постићи! . . . Ал' ту тајну носила сам дубоко у срцу закопану; ником је не поверих.

Једно пре подне дођоше нам у походе два млада човека. Мати их прими, а ја сам се скрила и дрктала, ни сама не знам од чега.

За мало дође по мене мати и рече ми, да та два млада човека желе са мном говорити.

— Са мном! — запитам уплашено — А шта имају они са мном говорити?

— Хоће да те замоле за нешто, и ја ти морам рећи, да сам им се у твоје име обећала.

— У моје име? А како си могла то чинити, та знаш рекох љутито.

— Не лудуј, него оди да нас не чекају!

Стегох срце и пођох за матером.

Кад дођосмо у дворану, млади ме људи лепо поздравише и један од њих поче:

— Госпођице, ми смо наумили да приредимо беседу у корист

српском народном позоришту, па смо дошли, да вас лепо замолимо да нам у томе помогнете. Намера је тако племенита, е се надамо, да нам не ћете одбити молбе, и то у толико мање, што смо већ тако сретни били, те нам је то госпођа, ваша мати, у ваше име обећала.

Те су речи веома лепо казане биле, ал' сам ипак тврдо наумила, да им жеље не испуним.

— Опростите, господо! ал' ја још не свирам тако добро, да би могла на јавно место износити своје знање, а знам да и сами не желите, да ми се свет смеје.

— То не ће никако бити, када цео свет зна, да ви јако вештачки свирате.

— Што тако цео свет мисли, то ми јако ласка, ал' ја вас лепо молим, да ме ослободите од неприлике, у коју ћу доћи ако усвирам. Та ја још и не полазим јавних места, па како би могла свирати јавно.

— Примиће се, примиће се, само се даје молити, — рече ми мати, којој је јако ласкало, што сам позвана да свирам.

— Госпођице, ми вас уверавамо, да вам не би досађивали, када не би знали, да ће нам ваша свирка зачинити беседу..... Обећајте нам, да ћете ма како кратак комад свирати.

— Кад вам је већ мати обећала и кад могу по вољи бирати, нека буде! — рекох после малог размишљања.

Одмах изабрах песме: „Што се боре мисли моје,“ и „Девојка се у Дреновцу купа,“ које је Корнел Станковић тако дивно у варијације написао. Позивачи ми се лепо захвалише и одоше весели и задовољни.

Несам могла прегорети, да по њиховом одласку не речем матери:

— Ти као да за шалу узимаш, што ја за свет не марим! Добро, нека буде и тако, ја ћу теби за љубав одлазити од сада на беседе и друге забаве, ал' не ћеш дочекати, да ме веселу видиш!

— Шта ти је? — запита ме мати, коју немило дирнуше те речи моје, — ти као да заборављаш, да ти је седамнаеста година!

Мати ми је особито ударила гласом на седамнаесту годину.

— Да, да већ сам роба на продају, па се морам старати за добру прођу...

Мати ми се разљути на те речи па ме остави саму да премишљам о себи.

У премишљању и свирању пролазили су ми дани, па тако дође и дан за беседу.

— Ево ти лепезе и мараме, па добро пази, да се не осрамотиш, — рече ми мати пред беседу, намештајући ми камелију у коси.

Другарице ми рекоше, да сам то вече добро изгледала.

Ја им несам много веровала, ал' толико сам ипак опазила, да су сви редом упрли очи у мене, кад сам са матером ушла у дворану.

Никог не гледајући седнем до матере у први ред столица, које су приправљене биле за оне, које ће да суделују у беседи.

Једва сам чекала да се почне беседа, али само за то, да скинем беду с врата.

Ја сам на реду друга била.

Када лик отпева песму, дође преда ме један од редитеља, поклони се, узме ме под руку и поведе гласовиру.

Рука ми је тако јако дрктала, да ми је редитељ морао рећи: — Не бојте се, госпођице!

Да је знао зашто сам дрктала, зашто сам побледела као зид!

Онај, који је уз гласовир стојао, да ми преврће ноте, не беше нико други него Милан. Одмах га познадох ма да се јако променио. И сада су му плаве очи пуне биле сањарија, само што је велик нарастао, а и пробиле су га биле лене плаве науснице.

Учинило ми се, да ме Милан неје познао, или да ме не хтеде познати. Учтиво примаче ми столицу гласовиру и ја почнем свирати.

Глава ми се заносила, срце ми је тако јако куцало, као да хтеде искочити. Несам знала ни шта свирам ни како. Да је Милан до зоре превртао ноте, ја не би била престала свирати.

Сретна сам била, а и нека ми је туга пала на срце, па сам тако и тужна и весела била.

Кад сврших, не би краја одобравању. Леп венац с народним тракама долети ми пред ноге.

Милан подиже венац и преда ми га, умиљато се смешећи.

Ох, колико ми је јада задао тај осмеј у том тренутку... Он се смеши, а ја у сред своје среће патим љуто... Сигурно да је већ заборавио на све што се некада између нас збило... Сигурно да већ другу воли...

Први се део беседе сврши и настаде игранка. За један тренутак изнесоше слуге из дворане клупе и столице, а музика заигра коло.

Хтедох то вече Милана сматрати, па за то замолим матер, да останемо и на игранци.

— Одмах ћу дознати, да л' се још срди Милан, — помислим узбуђено.

Мало час дође Милан и замоли ме за прву четворку. Ја му се обећам.

Мислим, да ми неје од потребе казивати, да сам сретна, пресретна била.

Кад дође ред на четворку, Милан дође по мене и одведе ме у прву колону.

Две фигуре прођоше, а ми смо обоје још једнако ћутали. На послетку прекиде Милан ћутање:

— Ако се не варам, ја сам већ имао срећу

Једва сам могла промуцати, да се и мени тако чини.

— Ако се не варам ваша је кућа у ружиној улици. У прозорима при земљи обично је бивало цвећа. За време мога ђаковања много сам пролазио туда с једним другом својим.

Тако је ладно изговорио ове речи, да ме је од њих чисто језа пролазила.

Само да знате, за што обилазим ту улицу! — продужи исто тако ладно, — ал' на што да вам досађујем, приповедајући о тако незнатној ствари! . . . Ви, госпођице, свирате веома лепо; све сте нас редом очарали.

Наумих, да крај учиним муци својој, па за то, употребивши ову згодну прилику, рекох:

— Не заслужујем хвале ваше. Боље ће бити, да ми приповедите, за што обилазите улицу нашу. Верујте ми, да ће ме ваша приповетка више забављати, него све празне хвале.

— Заиста? . . . Та то је лепо, веома лепо! . . . Дакле, као што споменух, у оној истој кући, где ви седите, било је у моје младо доба младо једно девојче. Лепо је било то девојче (и сад га се живо сећам), ал' смо га веома ретко могли видети: увек се скривало за цвеће своје кад смо онуда пролазили. Заљубисмо се у њу и ја и друг мој, и кад смо год могли, пролазили би мимо прозора, па ко је био сретнији од нас, ако је могосмо видети, а још више, ако нас је по који пут погледала. У вече, када су застори на прозорима спуштени били, стојали би под њима у забрав и слушали би како наш мали узор свира. Тако нам пролазаше време, кад ал' мом се другу учини, да мене то девојче некако лепо гледа, па науми да ми се за то освети. Тапшао јој је и кад је рђаво свирала, а једном се осмели те метне киту цвећа у прозор. Други дан беше цвећа нестало; сигурно га је морала наша милојка узети. То наведе и мене, те и ја метнем киту цвећа у прозор у најлепшој нади, ал' кад сутра дођем, да видим, да л' је опазила моје цвеће и узела, нађем га на сред улице у блату.

При тим речима осетим, да сам побледела мало.

— То ме је тако љуто увредило, да сам се одмах онде за рекао, да никад више не ће моја нога том улицом коракнути . . . Је л' те, да је ова моја приповетка читава новела?

— И ви се и сад још срдите на то девојче? — запитам дркћући.

— Никако! Дечија је то игра била, па сам је већ давно заборавио!

— Ах, тако ли је? — помислим и дође ми као да из неба падам доле.

— Ал' за то опет, — продужи Милан као сањајући.

— Шта то? запитам хитро, једва чекајући на одговор.

— Ал' за то опет не могах заборавити тога девојчета, и кад бих се шњиме састао, све би му опростио, па би га знао исто тако силно волети као некада.

Свест ме је почела остављати. Дрктала сам као прут, а нека ме је сила гонила, да разрешим ту загонетку.

Баш се тада свршила четворка. Милан ме узе под руку и поведе ме матери. То ме још више нагони да му рекнем:

— Девојче, које се од оно доба сто пута покајало, што је тако неразборито радило, девојче то — стоји пред вама.

— Само сам то хтео дознати! Дакле ме волиш и сад још?

— И срцем и душом!

(Продужиће се.)

ГЛАС ИЗ ХРВАТСКЕ

О НАШОЈ НАЈНОВИЈОЈ КЊИЖЕВНОСТИ.

(Продужење.)

III.

Чусмо, колико има у нашој најновијој књижевности грађе за просвјету пучку; видјесмо, како је снабђевена школа и наука; пођимо још да огледамо сву осталу имовину нашега данашњег књижевног живота. Красна је земља, у којој народ наш живи; красни су и људи, који се тај народ зову; велика је њихова природна даровитост; али што је најкрасније од свега, то је дивота нашега језика и милине нашега народнога пјесништва. Стари Грци непресташе нигда хвалити љепоту домовине своје, нигда узвисивати бистар ум народа свога; у њиховој књижевности, код њихових пјесника и повјестника, живљаше то уверење, да само уз онолику даровитост, колико је има у народа грчкога, који се својим Хомером поноси, могу се родити генији мудрости Сократове и Платонове, узвишености Есхилове и Пиндарове, и величанства Софоклова. Наш је народ пред тисућу и више година посио оне земље, које граниче са

славном домовином негдањих Грка; оно исто благо небо, које је кријепило, како Туцидид каже, старе Грке, прија и народу нашем; и у нас влада иста умјереност природна, проста од усјале жеге и проста од укочене студени; и наш се народ дичи пјесништвом красоте хомерске: — а хоће ли игда и њему сванути Сократи и Платони, Пиндари и Софокли? Ако игда, то тек онда, кад образованост наша поскочи скоком бистроумља народнога, када постане вишом потенцијом духа народнога. Ако желимо игда, да се у мудрости прославимо, изучимо понајприје мудрост народну; ако хоћемо, да права љепота сине из дјела наших, тражимо је на узорима народним. Небисмо завриједили ван да нас сав остали свијет жали, кад бисмо се тако изродили, да неосјећамо више красних својства нашега народнога пјесништва и приповиједака, да неумијемо више схватити мудрост народних ријечи и пословица, а оштроумље и домишљанство народних загонетака. Нећемо ли дакле, да у нас образованост угуши Словенина, то је само тим начином могуће, ако се нигда неутуђимо својему.

Да би се могао данас сутра потанко проучити дух нашега народа и начин његова мишљења, да би могао тај народни дух проникнути кроза свуколику нашу књижевност, буди нам прва дужност, да све колике његове појаве марљиво посакупимо и од навала све затирућега времена одбранимо. Плодови неутрудљиве марљивости нашега првака у народној књижевности, неумрлога Вука, изилазе једнако на свијет, непрекинутим редом један за другим; узорити примјер његов привлачи једнако множину старијих и млађих књижевника к истом послу. Старцу бијаше још суђено, да прије смрти опреми четврту књигу „Народних пјесама“ у свијет; након његове смрти изађе трошком народних прилога и пета књига. Обедвије су ове књиге жалостно свједочанство, како наше јуначко народно пјесништво опада; оно је на умору и ништа га неће спасти од смрти. Толико нас је више узрадовала она једна књига женских пјесама (херцеговачких), по којима се просула бујна дражест нашега језика и сва љубежљивост ћуди женске помијешана са чулношћу ватрена јужњака. Ове су пјесме неизцрпиво врело красоте и њежности за нашу умјетну лирику, ако јој је штогод до тога стало, да јој пјесме срцу проговарају, да си отворе пут до њега.*) Вукову збирку, која сада у свему шест књига обсиже, попуњује једна књига народних пјесама, скупљених на граници и по турској Хрватској од Л. Марјановића, који има

*) Неслужи нам бац на част, што ове последње три књиге народних пјесама није до селе нико критички разабрао и оцјенио.

у рукопису јоште народних пјесама, више него ли за читаву књигу. Затим је „Вјенчић“ народни пјесама издао А. Јуранић у Далмацији; јесу ли оно изворне пјесме, и како су скупљене, тога још нисам дознао; књижица ми недође до руку. Матица далматинска, да за пук и младеж далматинску приреди књигу популарну, која ће им јамачно омиљети, одабра из до сада познатог народног пјесништва једну књигу „Народних пјесама“, штампаних што латиницом што ћирилицом. Напокон се и сви наши забавно-поучни листови натјечу у тој племенитој дужности, да што више народних пјесама скупе. У „Даници илирској“ приобћује их Велимир Гај; године 1864. и 1865. наштампао је до 14 босанских, а год. 1866. неколико црногорских, које му, како сам каже, неки прогнаник у перо казива. У „Даници“ новосадској од г. 1865. има их неколико саобћених од Т. Петрановића из Сарајева, па још и других; исто их је неколико и у години 1866. У „Матици“ наћи ће се их десетак из збирке Ђ. Рајковића, а у „Вили“ од год. 1866. долазе под сталном рубриком „Народне песме“, уз коју уредник на страни 237. додаје ове ријечи, које су сасвим мени из срца писане: Један пут ће се осим збирке пок. Вука морати прегледати и сва остала радња у тој ствари, која се показала у нашој књижевности, и требаће кад тад саставити систематичну збирку свију познатих народних песама. За то треба да припомогну сви, којима је могућно, да се материјал за тај посао и даље прикупља и коме дадне бог те се тог посла прихвати, да што више материјала затече.

Мање се обазире наши сабирачи на народне приповиједке, премда им је и у том покојни Вук лијеп примјер показао. Посебне књиге народних приповиједака, што би била изашла након познате Вукове, нити неима у нашој књижевности. Ваљавец на- доставља своју збирку марљивим прилозима у словенском „Гласнику.“ У нашим повременим листовима укаже се кад тад по која, али риједко онако, како би се подударало с начелима критичким; нигда бо нисмо сигурни, колико је у приповиједању ријечи и изрека управо народних, колико ли умовања од онога, који је приповиједку записао. Осим тога скоро нигда се некаже, гђе је тко приповиједку чуо и од кога; приповиједа ли се она још и сада, и којом при- годом итд. Напоменућу ипак у двије трије ријечи, што је гдје штампано. „Даница илирска“ има од године 1864. неколике бо- санске од Велимира Гаја; од г. 1865. исто су тако неколико из

У кратко, али истину, рече о четвртој књизи Вуковој и о свему народном пјевању Л. Костић у „Матици“ бр. 1. п. г. стр. 10, да оне само „поскакују за крилатим горостасима косовским и ајдучким.“

збирке Велимира Гаја, затим „славонске“ од Мијата Стојановића (али то већ нису, мислим, праве народне), које су и год. 1866. настављене. По коју народну приповиједку наћи ћете још и у „Наше горе листу“ (н. пр. у години 1864. двије), у „Славонцу“ и „Гласоноши.“ Срб. летопис донашаше од прије скоро у свакој књизи по неколико правих народних приповиједака, али иза књиге 107. (која је изашла год. 1864.) тај је лијепи обичај обустављен; зашто, тога не знам. Оном начину, како Мијат Стојановић приповиједа, наличи простонародно приповиједање Јоксима Новића Оточанина, који написа неколико таквих простонародних приповиједака у „Даници новосадској“ и „Матици“; али ни то нису праве народне приповиједке. Наша мила посестрима „Вила“, како ни у чем, тако неће ни у том да застане за осталим листовима, те поче и народне приповиједке у свом листу приобћивати.

Народних је пословица читаву књигу управо прије неколико дана издао наш неуморни списатељ Мијат Стојановић, под насловом: „Збирка хрватских народних пословица и ријечи.“ Што овој књизи свакако на препоруку служи, она је израђена по истим начелима, по којима и познато дјело Вуково, т. ј. гдје се год могло, протумачен је смисао пословице, назначено када је народ говори, и ако се зна, како је постала. За сам текст и језик пословица, неби се усудио рећи, да је онако критичан, као у Вука; ипак је дјело од неисказане важности као драгоцјен прилог к спознању и изјашњењу наше народне имовине. И у србском летопису наћи ћете много народних пословица; тако је у књизи 107. одштампано већ коло десето, у књизи 110. коло једанајесто. Али се ове пословице по несрећи само онако штампају без икакве примјетбе, што им много вриједности одузима. Напокон је приобћио знамениту збирку дубровачких пословица из Ћорђевићева рукописа Велимир Гај у „Даници илирској“ од г. 1864—1866; тим је наш млади књижевни усталац народној књижевности пуно привриједио, те би добро било, да се оне пословице и напосе одштампају.

Красних народних загонстака поче доносити Вила; надајмо се, да ће се у њезин примјер и други угледати.

Истина је цијела, да у нас многи људи, и књижевни и некњижевни, нити недокучују, камо ће то непрестано скупљање народних пјесама, приповиједака, пословица итд. Таквих ће невјерника без двојбе све више нестајати, кад им могбудемо очи отворити с више онаких красних дјела, као што је једно управо концу приведено, Божишићево: „О народним правним обичајима“, које је, на самим народним обичајима, пословицама и ријечима саграђено, а опет чини епоку у словјенској правословној науци. Из овога ће се дјела Божишићева, надамо се, боље разабрати корист скупљања наших

народних ствари, него ли би се и најодабранијим ријечима описати могло. Може бити дакле, да ће сад из нова оживјети воља до купљења таквих појава у нашем народном животу, и да ће књижевност од селе још више таквих ствари на свијет износити него ли до селе. Последње двије-три године нису у том баш јако богате биле. Осим онога, што сам напријед споменуо, несмијем прешутјети, да лијепо народно благо од године до године скупља „Народни коледар“ Матице далматинске, затим „Србско-далматински магазин“ и црногорски „Орлић“, у њима ћете наћи народних пјесама, приповиједака, пословица, загонетака. Свега тога има и у „Бисеру“ забавнику што га је Н. Стокан саставио, али је нехајством издаватеља само једна свеска изашла. О босанским обичајима написа Ристић неколико чланака у новосадској „Даници“; а још ће се многа добра примјетба наћи и у путописима, који се наше домовине и нашега народа тичу; тако н. п. има у „Вили“ од М. Ђ. Милићевића као додатак к његовим чланцима „С пута“ лијеп опис „бачијања“ т. ј. неког народног обичаја, како се заједнички чува и музе стадо.

Хоћемо ли да нам умјетно пјесништво процвате, подгајимо га што овим благом народним, о којем је управо говор био, што оном нашем старијом књигом која већ пред неколика вијека живљаше по јужним крајевима хрватскога и србскога народа. Ну како нисмо још народне имовине скупили ни приуговорили, онако нам чами у тамнилу и велик дијел старе књижевности, особито старих пјесника. Ми збиља још и незнамо за све, што имамо. За наше старо пјесништво далматинско стекао си је великих заслуга Иван Кукуљевић; његови „Старохрватски пјесници“, од којих већ одприје изађоше двије свеске, настављени су у „Књижевнику“, само штета што то дјело није доспјело. Поврх поменуте аждаје Дошенове и Качићеве пјесмарице, уродише последње двије-три године слабим плодовима. Анте Брчић прештампао у Задру пјесму Ивана Томка Марнавића о Манди Будришићки (издање доста некритично) а настојањем Велимира Гаја изађе управо пјесан Карнарутићева: „Вазеће Сигета“, о којој ћу касније напосе неколико ријечи проговорити. Једна је пјесма Палмотићева (Натјецање Ајача и Улиса за оружје Акилово) штампана у „Бисеру“ уређеном од Стокана. Неколико пјесама генијалнога Симе Милутиновића, које се нађоше међу његовим рукописима, доније срб. летопис, а Матица се илирска одужује упомени врлога Станка Врза издавањем његових скупних дјела, од којих су до конца 1866. године изашле 3. књижице. Још је које што прештампано у србској литератури из прве периоде њезина новијега живота, али без разбора и кри-

тике, како се право тужи „Вила“ под насловом „Прештампавање старијих књига.“

Ово што могох рећи о старијој књижевности, није одиста много; али нека би било и то досто, да бар за све оно, што је већ наштампано, показујемо нешто више воље и љубави. Ну литерарно-хисторијски чланци, који најбоље доказују, еда ли књижевност живи, у нас су врло риједки, да скоро их нити нема. Наше знање и од најзнатнијих хрватско-србских пјесника непрекорачи до сада границе података животописних и библиографских; једва што знамо, колико и када ко писа, али како писа, колико ли вриједи оно што написа и у каквој оно свези стоји са својим временом и својим народом — овака питања јесу додуше пуно важнија, али се на њих још ни покушало није одговорити. Наша литерарно-хисторијска радња још се не уздиже до критичкога стадија; нити сувремени појави књижевни, како се појединце указују, неналазе довољно уважења, камо ли да би ко читав одсјек или вијек књижевности подвргао критичком расмотрењу. А ипак нема друге, да се дође до ваљане историје наше књижевности, ван да се прије изпитају њезини поједини дијелови. Историја наше књижевности у много је лошијем стању, него ли државна повијест нашега народа. Обћенитих пријегледа новије књижевне радње има врло мало; напоменућу чланак „Хрватска књижевност“ од А. Шеное, и „Поглед на најновкју лирику србску“ од Т. Недељковића у „Матици.“ У Даници новосадској најбох додуше на чланак „Француска књижевност,“ на чланак „Хомер и његов еп“, на чланак о „Руском театру;“ али би једнаких чланака што више и више требало да је писано о нашој поезији и нашем позоришту. Пјесничка је критика развијенија на истоку, него ли на западу; које су важније и обширније напоменућу их сваку на свом мјесту. За обћенити доказ позивам се на лијепу и разбориту критику Гершићеву у „Матици“ о драми „Сеоба Србаља“, на критику и одговор (у „Срб. Лет.“ и „Матици“) о Костићевој „Беседи“, на критику о србском пријеводу (у „Срб. Лет.“) Гетеова „Тасса“, и т. д. Најпослије радостан је знак, да је нашој лијепој књижевности напредак суђен, што се часомице указују већ и естетско-филозофички чланци, као: „Нешто у обрану поезије и вештине“, „Нешто о трагичном осећању“, „Неколико речи о узвишеном“. У таковим чланцима ваља се ипак чувати, да негонимо за пукима абстракцијама њемачке теорије, или за каквоом филозофском трансценденталности, као што је оно једна у Матици, под насловом: „Ромео и Јулија.“

(Продужиће се.)

СРПСКИ ЈЕЗИК.

Г. Стојан Новаковић уредник „Виле“ у броју 15. свога листа написао је неколико речи на мој чланак, који је штампан у броју 9. „Матице.“ А зашто је ово написао, вели сам: „Да би други (чланци моји) могли бити потпунији од овога, ради смо садашњи у неколико допунити.“ Г. Новаковић налази дакле неке погрешке у мом чланку. Да пак ово несу погрешке, које ми он наводи, ја сам тврдо уверен, и с тога сам му дужан одговорити.

Г. Новаковић вели, да сам „пријатан“ требао оставити с миром. Ја мислим, да је боље „пријетан“ него „пријатан,“ јер у старом словенском језику налази се само „**прнѣтънѣ**.“ а тако исто и у старом српском језику само „**пријетѣнѣ**.“ А и овом старом словенском језику најзроднији је нови словенски језик, па и у њему старо словенско слово **л** гласи **е** као и код нас Срба, те и Словенци „**прнѣтънѣ**“ веле „**пријетен**“ н. п. *Prijetno po bergih nam solnce ne sije* Вид. *Verilo Slovensko* од Миклошића стр. 130. такође вид. Миклошићев речн.). Што г. Новаковић наводи вуков речник, да у њему има „**пријатан**“ и да се тако говори, на то ја велим, да у вуковом речнику има и „**свештеник**“ и тако народ говори ту реч, али ипак та реч „**свештеник**“ по облику свом неје потпуно српска.

Друга је реч „**обител**.“ И за њу вели г. Новаковић да треба писати „**обитељ**“, јер у вуковом речнику стоји „**обитељ**“, к тому још вели, да **л** у словенском језику није **л** него **љ** као у речима: **коњ**, **дѣлатељ**, **господѣнѣ** и т. д. и наводи Миклошића *Lautlehre* стр. 167. Да је ово место Миклошића г. Новаковић погрешно навео, видеће ома.

У старом словенском језику мора г. Новаковић разликовати **ь**, које је постало од **н**, и **ѣ**, које је постало од **јѣ**. Разлика је између **пѣтъ**, **грѣтанѣ**, **звѣрь**, **голѣбѣ**, **урѣкѣ**, **гостѣ**, **костѣ**, **солѣ**, **мыслѣ**, **обрѣтељ**, **изгѣбѣљ**, **пеуалѣ** (а стоји место **ѣ**) **сврѣљ**, **обнтѣљ** и — **коњ**, **дѣлатељ**, **знѣднтѣљ**, **мжунтељ**, **гоннтѣљ**, **сватнтѣљ**, **оуунтељ**. Код првих је постало **ь** од **н**, код других од **јѣ**, дакле **коњ** стоји место **конѣ**, **дѣлатељ** место **дѣлателѣ** и т. д. Код ових других **л** је меко због **ј**, које после **л** стоји, код првих пак нема **ј** те неје **л** никад ни могло постати меко. Да је **л** код првих меко онда би се морало у старом словенском језику по фонологијским законима место „**мыслѣ**“ писати „**мышлѣ**“ (вид. Микл. *Lautlehre* стр. 173.) а тако исто и „**заповѣдѣ**“ морало би се писати „**заповѣждѣ**“ и т. д. А и ми Срби да је код тих речи у старом словенском језику **л**

меко, морали би говорити место „со“ „сољ“ место „зелен“ „зелењ“ (ст. сл. *зѣлень*), место „мисао“ „мисаљ“, као што „коњ“ „пријатељ“ и т. д. говоримо, где је л меко. Међу ове речи, којима њ постало од и, спада и „обитѣљ“. Овде је њ постало од и а не од јѣ. То се пак отуд може знати што ова реч спада међу именице женског рода у *i*-деклинацију. А свима речима, које спадају у *i*-деклинацију, постало је њ од и, дакле то њ не може л умекшавати. Да би се г. Новаковић уверио још боље о овом навешћу му и ја г. Миклошића. Г. Миклошић у својој књизи *Vergleichende Lautlehre* говори, где њ (јѣ) умекшава л, па онда каже на послетку стр. 172. *Gegen die Analogie stehen ã и ã in folgenden Wörtern: рѣхнѣљ, обрѣтѣљ*. Ове су две речи женског рода и не би требало да стоји над њима знак ^, јер код њих је њ постало од и а не од јѣ. Из свег овог ваља закључити, да треба српски писати „обител.“ Такође може се и л на крају слога претворити у о. „Обитељ“ пак што се налази код Вука то је неорганички облик. Да би се г. Новаковић још боље уверио о овом, нек погледа још и ова места: Миклошића *Vergl. Lautlehre* стр. 154. 181. 185. 197. 199. 210.; после Шлајхерово *Formenlehre der Kirchenslavischen Sprache*, стр. 153. 155. 210.

Трећа је реч „цел.“ Те речи у старом словенском језику нема, али у руском има и Руси пишу, „цѣљ“ као именицу женског рода, а такође и ми Срби ту реч употребљавамо и то тако често, да се скоро на сваком листу по новинама може наћи. И ми ову реч узимамо као именицу женског рода. Из српског и руског језика закључио сам, да се та реч мора писати у старом словенском „цѣљ.“ Дакле онда ваља је писати код нас, ако хоћемо, да је задржимо, или „цијел“ или „цел“ или „цил“, ал’ не „цељ“, јер је именица женског рода и спада под исто правило, где и реч „обител.“

На послетку г. Новаковић наводи још неке погрешке у мом чланку као: требају место треба, знаду место знају, црпети место црпсти, обитељ место обитѣљ. За црпети и обитељ велим г. Новаковићу да је штампарска погрешка и мој му рукопис стоји на услузи. Место знаду боље је знају, као што је боље од обитељ „обител.“ А што сам написао требају место треба, ту сам нехотице погрешно, као што је г. Новаковић нехотице погрешно, кад је написао: „које злом срећом није у школи задобило образовање“ (место другог падежа уз परिцање.)

Јован Живановић.

П О Д Л И С Т А К.

Књижевне белешке.

* Димитрије Јосић, учитељ IV. разреда у главној мушкој школи у Новоме Саду, позива на претплату на дело: „Како је у месецу?“ од дра Евгенија Нетолицке. „Она јасност,“ вели, „којом речени професор Нетолицка описа месец и сва његова дјејства с једне, а многе празноверице у народу с друге стране, побудише ме, да поменуто дело преведем на српски језик, при чем сам се старао и сам, да постигнем оно, за чим је и сам писац тежио, а то је, да нам младеж има пријатну забаву и моралну корист од исте књижице.“ У овој ће књизи бити „30 објасњења, а поименце ова: „Средства, да можемо о месецу дознати што истинито. — Какав је облик у месеца? — Колики је месец? — Колико је удаљен месец? — Обртање месечево. — Је ли осветљење земље целъ месечева? — Први поход звездарнице. — Како изгледају брда у месецу? — Има ли на месецу Вулкана? — Како је удешен ваздух на месецу? — Има ли воде у месецу? — Какво је време у месецу? — Један поглед с месеца на земљу. — Један дан на месецу. — Једна ноћ на месецу. — Мењају ли се у месецу тако годишња времена као код нас? — О тежини или привлачици на месецу. — Помрачење месечево. — Има ли месец помрачење сунца и земље? — Зар се о оној другој страни месечевој баш ништа незна? — Шта може мислити о нашој земљи месечев становник? — Има ли биља у месецу? — Шта да судимо о тако званим грађевинама у месецу? — О живим створовима у месецу? — Како у великом дјејствује месец на нашу земљу? — Месец као творац погоде времена. — Памесеци — Имали месец какав утицај на животиње и биље? — Месечарство. — Има ли само наша земља месец? — и закључак, све са чистим доказима и на основи најчистијег морала.“ — Књига је већ предана у штампу, биће у њој до 7. дрвореза, и корице ће јој бити „украшене врло лепом сликом месеца на тврђави небесној.“ Цена је књизи 30. нов. а. вр., изнеће нешто више од 4. табака, и биће готова о ђурђеву дне. Новци се напред ишту, а имена претплатника штампаће се на крају књиге.

* „Вила“ јавља, да Даница Зорка Рашковићева „Ужичанка, унука вожда Коче“ позива и на другу свеску „Славопоја педесето-годишњој светковини,“ причајући како се неје уплашила од свију неповољности које јој попратише прву свеску. Књига ће изнети 8—9 штампаних табака и цена је 40. нов. а. вр. Новци се шаљу или њој, или књижари В. Валожића, или штампарији Н. Стефановића. Књига ће бити готова о ђурђеву дне.

Опет нестале једне сјајне звезде са свода неба српског! Велики добротвор народни, дична глава наше православне цркве, речити проповедник слова божијег, ретки говорник и неуморни радник на пољу књижевном

ПЛАТОН АТАНАЦКОВИЋ,

православни владика бачки, ц. и кр. леополдовога ордена комендатор, председник „Матице Србске“, друштва „Императорскога общества Историји и древности Російскихъ при имп. Московскомъ Университетѣ“, отачанственог музеја у Чешкој и српског научног друштва у Београду члан почасни, — премину након дужег боловања лицем на цветну недељу у 6. сахата у јутру у 79 години живота свога.

Неумрли покојник родио се у Сомбору 29. јуна 1788. Свршивши школе оде по нагону срца свога у богословију карловачку и на брзо постаде свећеником. Као тако био је 16. годона професор на учитељском приправничком заводу најпре у Ст. Андрији а после у Сомбору. На позив митрополита Стратимировића закалуђери се г. 1829, а већ г. 1839. видимо га као будимског владика. 1848. г. буде постављен за начелника одељењу у тадашњем угарском министарству просвете и за бачког владика, ал' је управу над својом дијецезом тек г. 1851. могао примити. Од то доба управљао је њоме све до смрти своје.

За цело време свога живота радио је неуморно на пољу просвете српске и издао је читав низ дела. Уколико нам је познато написао је ова дела: 1. Предложенія изъ Славенскія Граматики. Въ Будимѣ, 1814. — 2. Педагогіа и Методика по Нимаѣру. Въ Будимѣ 1817. — 3. Огледало човечности, прва свеска. У Бечу 1823. — 4. Поученіе святителское новооставленому Іерею на

свитцѣ даемое. Въ Будимѣ 1831. — 5. Тодора Стратимировичъ Біографіа. У Будиму 1835. — 6. Атанацковића Платона епископа словце на данъ посвященія свогъ 12. септ. 1839. У Н. Саду 1839. — 7. Ободреніе на подвигъ Катихетическаго наставленія во Училищахъ. Въ Будимѣ 1842. — 8. Діеталне беседе. У Београду 1845. — 9. О Расколницѣхъ. Въ Будимѣ 1845. — 10. Повѣсть резиденціе епископата будимскога а отъ части и овога самогъ. У Будиму 1846. — 11. Аналітика писма Нѣговымъ Блаженствомъ господиномъ Патріархомъ Іосифомъ Раячичемъ подъ 22. Ноемврія 1849 Епископу Платону Атанацковичу послатога. У Бечу 1850. — 12. Платона, православнаго Епископа пре Будимскога, садъ Бачкога, опроштай са Будимскомъ и поздравъ са Бачкомъ своіомъ епархіомъ. У Ново-Саду 1852. — 13. Православнаго Восточнаго Вѣроисповѣданія Катихисисъ за вышше ученичке разреде у богоспасаемой Епархіи Бачкой. У Бечу 1854. — 14. Училиштна и домашня біблія. Старый завѣтъ, съ изображеніяма. У Бечу 1857. — 15. Училиштна и домаћа Библія. Новый завѣтъ. У Бечу 1857. — 16. Архіерейское поученіе на свитцѣ даемое пресвитеру во хіротонисаніи. Въ Виеннѣ 1857. — 17. Сочиненія Соломонова и Сирахова. У Бечу 1857. — 18. Пророка и цара Давіда Псалтирь. У Новомъ Саду 1857. — 19. Книге Товіта, Іудіте, Естире, Іова. У Новомъ Саду 1858. — 20. Толкованіе молитве господнѣ отче нашъ. У Новомъ Саду 1860. — 21. Апостоли и евангелія. Съ преводомъ србскимъ. У Новомъ Саду 1860. — 22. Старозавѣтни Пророцы сви седамнаистъ. У Ново-Саду 1861. — 23. Приносъ родолюбивыхъ мыслей на жертвеникъ народнаго напредка. Друго изданіе. У Н-Саду 1864. (Прво издање штампано је 1856. год. у Н. Саду.) — 24. Неотступный вођа крозь врети и кланце живота. І. Ф. Хіллеромъ нѣмачкій изданъ, србски преведенъ Родолюбомъ Србљиномъ. У Н. Саду 1865. — 25. Повторный зацѣвъ надъ азбукомъ, сложенъ старцемъ Миркомъ. У Н-Саду 1866. — 26. Повтореный зацѣвъ надъ азбукомъ. III. Сложенъ старцемъ Миркомъ. У Н. Саду 1866. — 27. Церковное пѣніе въ недѣлныя и праздничныя дни на весь годъ за употребленіе србскихъ народныхъ училищъ. — 28. Изъ Псалтира первоначалное упражненіе въ чтеніи священныхъ книгъ въ употребленію въ славено-србскихъ на-

родныхъ училищахъ. — 29. Малый Катихисисъ. — 30. Срѣдний Катихисисъ. — 31. Кратка свештена исторія за србска народна училишта. — 32. Прва езыкословна Читанка за србска народна училишта. — 33. Друга књига о езыкословію и читаню за србска народна училишта. 34.—Нѣмачки букваръ. — 35. Практично Ђзыкословіе нѣмачко и нѣмачка читанка за трећій разредъ градскихъ и главныхъ училишта. — 36. Практично Ђзыкословіе нѣмачко и нѣмачка читанка за четвртый разредъ градскихъ и главныхъ училишта. — 37. Нѣмачко-србскій и србско-нѣмачкій Рѣчникъ къ нѣмачкой читанки и практичномъ Ђзыкословію нѣмачкомъ за III. и IV. разредъ градскихъ и главныхъ училишта. — 38. Методика рачуна на паметъ у союзу съ многобройныма задаткама къ упражненію за I. разредъ народныхъ училишта. — 39. Методика рачуна съ цифрама. — 40. Библичне приповетке.

Све ове књиге штампане су и прештампавају се све једнако у Бечу накладом ц. и к. школских књига.

Осим тога сад се баш доштампава у Новоме Саду преводъ: „Петъ књига Мойсеовыхъ.“

Ша је у своме Платону народ српски изгубио, показаће праведна повесница. За сада слободно можемо рећи, да ни једна црквена глава наша до њега неје толике духовне и материјалне жртве народу своме принела. Живи су сведоци томе и његове многе задужбине: правна академија, којој је темељ ударио, оставивши на њу 40,000. фр. а. вр.; Платонеум у Сомбору из којег већ 9. приправника стипендије добијају, а за мало биће и више њих док се покупе оних 20—25,000. фр. а. вр. које је на скоро пред смрт своју истом свом заводу даровао; штампарија, коју је гимназији новосадској поклонио; капела и школа, које је на алмашком гробљу подигао, и многе друге мање задужбине, које ће све скупа казивати потоњем нараштају, како је Платон свој народ волео. И при самом издисању беху му последње речи: „Господе, Боже мој, благослови народ српски!“

Нек му је слава и вечни спомен међ нама!

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

НАЙНОВІЯ ПИТАНЯ ОДНОСНО ПИТАНЯ О УКИДАЊО СМРТНЕ КАЗНИ. Одъ др-а Митермаера. Превео Миланъ Дамяновићъ. Београдъ 1866. Државна штампарија. На 16-ни, 128. стр. Цена 2. гр. чар.

БЕСЕДА ДРА МИХАИЛА ПОЛИТА, ДЕСАНЧИЋА, народног посланика, говорена на слав. хрв. сабору у Загребу 5. Дек. 1866. Особени изтисак из „Заставе.“ Пешта 1867. Штампарија Хорњанскога и Трегера. На 8-ни, 15. стр. Стоји?

БЕСЕДА НА СВЕТОГ САВУ говорио у Ново-Садској гимназијалној дворани 1867. Александар Сандић. Прештампано из „Напредка“ бр. 6. 1867. Штампарија Игњата Фукса у Новом Саду. На 8-ни, 14. стр. 1. л. Стоји?

ПОУЧЕНЪ О ВИДАЊО РАНА И ДРУГИ ПОВРЕДА. Ради помоћи гди лекара нема за народне войнике. Написао Др. Любомиръ Радивоєвићъ. I. Ране. — Набой. — Преломљене кости и покварени зглавци. — Изгоретине. — Премрзле части тѣла. — Ђло и пиће за ранѣнике. — Поступанъ са обамрлима. У Београду у правителственој књигопечатњи 1867. На мал. 16-ни, 50. стр. Стоји 20. н. а. вр.

ИЛУСТРОВАНИ КАЛЕНДАР 1867. Прва година. Издаје уредништво „Београдских илустрованих новина.“ У Београду државна штампарија. На 4-ни. 114. стр. с многим сликама. Стоји?

КАЛЕНДАРЪ СА ШЕМАТИЗМОМЪ КНЯЖЕСТВА СРБИЈЕ за годину 1867. У Београду, у државној књигопечатњи. На 8-ни, 95. стр. 4. л. Стоји?

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге. У.

САДРЖАЈ.

Наше народне песме. (Свршетак) — Мој албум. (Продужење) — Глас из Хрватске о нашој најновијој књижевности. (Продужење.) — Српски језик. — Подлистак: Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија. —

Издаје: Матица Српска.

Уређује: А. Хлцић.